

Notitie van de werkgroep Eigen Kracht

Mei 2016

D66-Leudal & Maasgouw

Notitie 'Omgaan met krimp'

*Politieke werkgroep Eigen Kracht
D66-Leudal & Maasgouw*

Samenstelling:

Kaj Beurskens (eindredactie)
Anneke Heijkers
Theo Peeters
Leo Schouten
Bart van der Zanden (eindredactie)

Heythuysen, mei 2016

Website www.leudal.d66.nl

Mail info@d66leudal.nl

Secretariaat Kloosterstraat 7A, 6093 CT Heythuysen

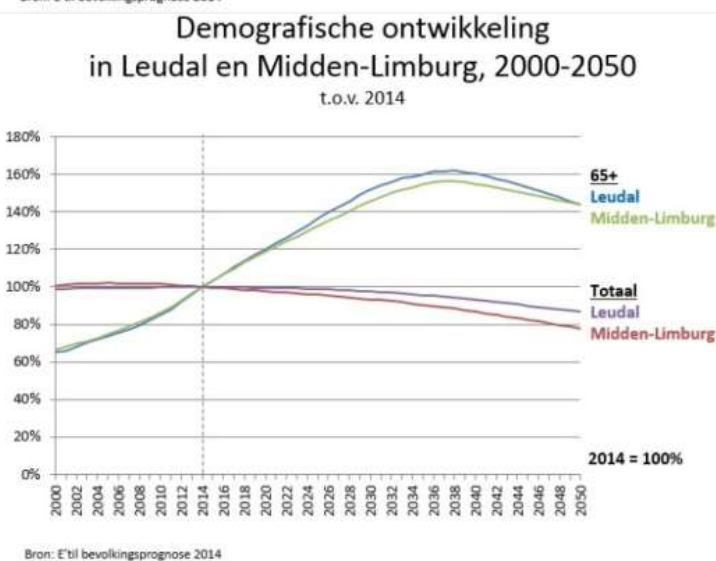
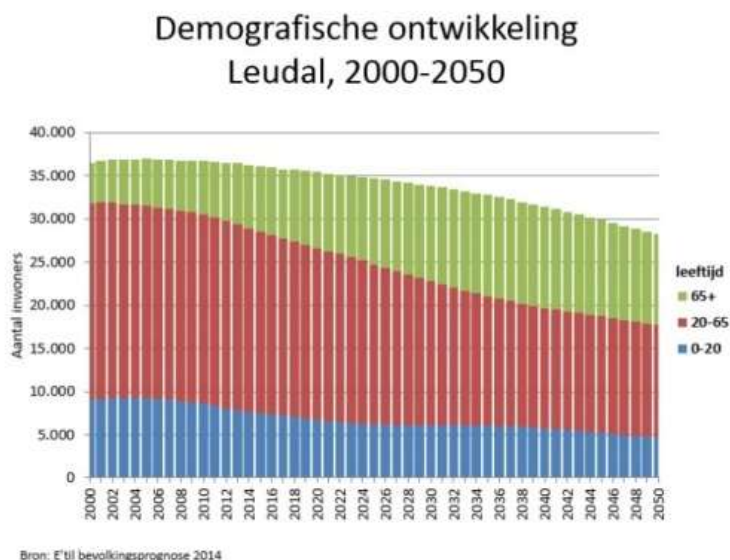

Inleiding

Maatschappelijke voorzieningen zijn de afgelopen jaren steeds meer onder druk komen te staan. De overheden stellen minder geld beschikbaar om accommodaties en verenigingen te ondersteunen. Verenigingen en accommodaties luiden hierover vaak de noodklok. In deze notitie probeert de werkgroep van D66 Leudal te achterhalen wat de oorzaak is van de huidige situatie, op welke manier we hiermee om moeten gaan en wat de rol van de gemeente ten opzichte van maatschappelijke voorzieningen zou moeten zijn.

Situatieschets en toekomstperspectief

De bevolkingsamenstelling van Limburg is snel aan het veranderen. Dit wordt veroorzaakt door twee factoren: vergrijzing en ontgroening. Vergrijzing is de toename van het aantal ouderen (65+). De babyboomgeneratie (grotendeels tussen 1945-1960) is inmiddels de

pensioengerechtigde leeftijd aan het bereiken. Hierdoor zal het aantal ouderen de komende jaren blijven toenemen. Ook de langere levensverwachting draagt bij aan de vergrijzing. De verwachte vergrijzing voor Leudal is 105% tussen 2010 en 2030 (een verdubbeling). Ontgroening is precies het tegenovergestelde van vergrijzing, namelijk de afname van het aantal kinderen en jongeren onder de 20 jaar. Dit proces is vanaf 2005 in werking getreden waardoor er 25% minder jongeren zijn in 2030 ten opzichte van 2010.

Een trend die deze factoren versterkt is de urbanisatie: het vertrek van mensen uit de landelijke gebieden naar de stad. Ook op de schaal van Midden-Limburg is dit zichtbaar: de 'stedelijke' gebieden Roermond en Weert groeien ten koste van bijvoorbeeld Leudal.

Een andere trend is de ontwikkeling van de zogenaamde 'participatiemaatschappij'. De 'verzorgingsstaat' zoals die na de

Tweede Wereldoorlog in Nederland is opgebouwd, is al sinds de jaren 80 aan het afbrokkelen. De 'verzorgingsstaat' veranderde in de 'welvaartsstaat', maar ook die staat onder steeds hogere druk. Door de vergrijzing is het steeds moeilijker om de voorzieningen die zijn opgebouwd te bekostigen. De inkomsten lopen terug terwijl de kosten stijgen. Daarbij komt ook nog eens de economische crisis die vanaf 2007 veel schade heeft aangericht. Gelukkig lijkt die crisis zijn einde te naderen, maar het moge duidelijk zijn dat er nog steeds een financiële uitdaging ligt bij overheden om een adequaat beleid te maken voor de enorme stijging in de kosten van voorzieningen en de veranderende vraag naar deze voorzieningen. Mede door deze laatste ontwikkeling is er tegenwoordig een transformatie gaande van de 'welvaartsstaat' naar de 'participatiemaatschappij'. Bepaalde verantwoordelijkheden gaan van overheid naar burger en de overheid moedigt burgers aan om meer 'op eigen kracht' te doen.

Het gevolg van al deze ontwikkelingen is dat er een *mismatch* is tussen vraag en aanbod naar voorzieningen. Er zal meer vraag komen naar voorzieningen voor senioren terwijl de vraag naar voorzieningen voor de jeugd zal afnemen. Door deze voorzieningen aan te passen aan de vraag, kan er een ontwikkeling ontstaan die de vergrijzing, ontgroening en urbanisatie versterkt, omdat het ertoe kan leiden dat jeugd naar de stad trekt en ouderen juist naar Leudal komen. Hier zal oog voor moeten zijn. Door in te zetten op de kwaliteit van verenigingen en accommodaties denken wij dat dit versterkende effect voorkomen kan worden.

Uit onderzoek van Cörvers¹ (Universiteit Maastricht) blijkt dat de invloed van overheden op de ontwikkeling van de bevolkingssamenstelling zeer gering is. Daarnaast is het volgens Cörvers van belang als lokale overheid niet in de 'kramp' te schieten. Cörvers bedoelt hiermee, dat gemeenten met elkaar gaan concurreren in het voorzieningenaanbod met als gevolg dat er een regionaal overschot gecreëerd wordt. Dit vergroot enerzijds het probleem en veroorzaakt anderzijds kapitaalvernietiging van accommodaties, infrastructuur en voorzieningen in bredere zin. Ook in Leudal zijn deze trends zichtbaar. Het zijn deze maatschappelijke kaders waarbinnen een gemeente een beleid moet voeren om voorzieningen bereikbaar te houden. Dit is zeker geen gemakkelijke opgave, maar wij zijn

¹ Oratie dhr. Cörvers (zie <http://docplayer.nl/5750760-Krimpen-zonder-kramp-over-demografische-transitie-en-regionale-arbeidsmarkten.html>)

ervan overtuigd dat het mogelijk is! Beleid om de trends om te keren of uit te stellen is in onze ogen zeer kostbaar, niet efficiënt en uiteindelijk gedoemd om te mislukken. Wij moeten krimp accepteren als een gegeven en van daaruit kijken naar de mogelijkheden die er zijn. Hiervoor is de gezamenlijke kracht van overheid, inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners absoluut noodzakelijk.

Twee aspecten die krimp kunnen beïnvloeden zijn het aantal sociale huurwoningen en werkgelegenheid. Dit zijn beide onderwerpen die deze notitie overstijgen maar wel degelijk een rol kunnen vervullen. Indien er voldoende werkgelegenheid in de regio is zullen jonge gezinnen Leudal blijven zien als een interessant woongebied. Werkgelegenheid die gericht is op ouderen (bijvoorbeeld in de verzorging) is wat dat betreft een kans voor Leudal om zich op te profileren.

Verder is het aantal sociale huurwoningen van belang omdat die jongeren de gelegenheid geven om zelfstandig te wonen. Omdat jongeren vaak moeite hebben om een hypotheek te krijgen of omdat ze eerst willen huren is het belangrijk om genoeg sociale huurwoningen te hebben. In Leudal is ongeveer 12 procent van de totale woningvoorraad een sociale huurwoning. Dit is veel lager dan omliggende gemeenten, met langere wachtlijsten als gevolg waardoor jongeren regelmatig wegtrekken naar Weert, Roermond of Peel en Maas. Vanwege Rijksbeleid en regionale afspraken is het lastig om hier iets aan te veranderen, maar de gemeente heeft toch een aantal mogelijkheden om voor meer (tijdelijke) sociale huurwoningen te zorgen. Omdat deze notitie zich concentreert op verenigingen en accommodaties laten we het belang van werkgelegenheid en sociale huurwoningen met betrekking tot de krimp verder buiten beschouwing.

Kansen liggen er ook gezien het feit dat de 65+ers steeds vitaler zijn en vaak veel vrijwilligerswerk en mantelzorg uitvoeren. Zij zijn over het algemeen redelijk vermogend en willen verantwoordelijkheid nemen voor hun (klein)kinderen maar ook voor de 80+ers. Daarnaast is er een aantal verenigingen dat behoorlijk wat geld in kas heeft, zodat tegenslagen kunnen worden opgevangen en investeringen in een duurzame toekomst mogelijk zijn.

De verantwoordelijkheden binnen een sociaal én progressief liberaal gedachtegoed

Het is jammer dat de participatiemaatschappij min of meer gedwongen door de financiële situatie wordt opgelegd aan de samenleving. Het was beter geweest om de participatiemaatschappij te ontwikkelen in tijden dat er voldoende middelen beschikbaar waren. Nu heeft de participatiemaatschappij een wrange bijmaak gekregen, omdat de nadruk ligt op wat niet meer kan door een schaarste aan geld, tijd of vrijwilligers. Graag willen wij juist het positieve van de participatiemaatschappij benadrukken, omdat er van ieder individu verwacht wordt, binnen zijn of haar mogelijkheden, op **eigen kracht** bij te dragen aan de samenleving. Dit houdt ook in dat kansarme groepen de ondersteuning krijgen die nodig is om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Geen onnodige en dure bemoeienis van de overheid aan de ene kant, en juist een kwalitatief beter en goedkoper leven aan de andere kant. Gezien de lastige situatie zal de transformatie naar participatie die nu gestart is met vallen en opstaan gebeuren: de balans tussen top-down beleid en bottom-up ontwikkelingen zal vaak niet direct worden gevonden. Ook dit is een gegeven waar

niemand iets aan kan doen, de vraag is alleen hoe we hiermee omgaan. Daar wil deze notitie een bijdrage aan leveren.

Laat het duidelijk zijn dat omgaan met krimp een verantwoordelijkheid voor ons allen is: overheid, burgers, ondernemers en maatschappelijke partners. Iedereen heeft er mee te maken, zowel zakelijk als privé. De beste manier om met krimp aan de slag te gaan, is om dat samen te doen. Er mag gewezen worden op rechten en plichten, maar dit mag niet afleiden van het uiteindelijke doel: er samen voor zorgen dat ieder individu een volwaardig lid is van de samenleving en zich daarin kan blijven ontplooien. Leudal heeft een lage werkloosheid, veel ondernemers en de meeste inwoners hebben een goed inkomen of vermogen. Genoeg eigen kracht dus!

Volgens de werkgroep is de belangrijkste verantwoordelijkheid van een overheid in een krimpgebied als Leudal om te voorkomen dat we de trends van vergrijzing, ontgroening en urbanisatie versterken. Een lokale overheid heeft een aantal mogelijkheden hiervoor. Het is daarbij van belang om voorzieningen voor zowel ouderen als jongeren van alle kernen bereikbaar en kwalitatief van een goed niveau te hebben.

Verschil tussen verenigingen en accommodaties

Een belangrijk verschil dat aandacht vraagt, is dat tussen verenigingen en accommodaties. Het zijn beide voorzieningen maar ze hebben heel andere eigenschappen. Het belangrijkste verschil is dat accommodaties gebonden zijn aan een plek terwijl verenigingen dat niet zijn. Verenigingen hebben meestal een accommodatie nodig maar zijn niet altijd gebonden aan één accommodatie. Dit gegeven kan gezien worden als een bedreiging maar ook als een kans. Het is één van de uitdagingen waar Leudal voor staat.

Daarbij zijn wij van mening dat een café, restaurant of andere particuliere 'accommodaties' ook prima kunnen functioneren als 'gemeenschapshuis'. Particuliere 'accommodaties' hebben geen last van de paracommercie-regelingen. De vrees van verenigingen dat zij voor hoge huisvestingskosten komen te staan, moet niet onderschat worden. De vraag is echter hoe reëel die vrees is. Verenigingen moeten zich bewust zijn van hun macht om een keuze te maken voor een accommodatie. Ondernemers zullen zich dit

snel genoeg realiseren en zijn daarnaast vaak nauw verbonden met de lokale verenigingen. Extreme situaties zullen naar verwachting incidenteel zijn. Maar omdat die juist in de opstartperiode het meest zullen voorkomen moet er wel rekening mee worden gehouden.

Kijkend naar het historisch perspectief zien we dat veel van de verenigingen (en publieke voorzieningen in het algemeen) ooit particulier initiatief waren. Uit eigen kracht ontstaan naar aanleiding van een behoefte aan sport, zorg, onderwijs etc. De gemeenschappelijke basis kwam daarnaast vaak voort uit bindingen door dezelfde kerk, sociale klasse en woonplaats. Deze gemeenschappelijke basis bevatte ook de gedeelde waarden, solidariteit en opvattingen waarop de verenigingen georganiseerd werden. Omdat het particuliere belang ook als breder maatschappelijk belang werd gezien, werden in de loop der tijd veel verenigingen door de overheid aanvullend ondersteund in de vorm van subsidies en het ter beschikking stellen van accommodaties. Hierdoor werden veel van deze voorzieningen gecollectiviseerd en in meer of mindere mate geïnstitutionaliseerd. Dit betekent dat in de praktijk de overheid ook meer te zeggen kreeg over de voorzieningen en kon zorgen voor een gelijke toegang tot de voorzieningen voor iedereen.

Sinds een paar jaar is een tegenovergestelde ontwikkeling in gang is gezet, namelijk een terugtrekkende overheid, waardoor er weer meer van burgers en leden van verenigingen zelf verwacht wordt om een voorziening in stand te houden. Er zijn minder financiële middelen beschikbaar vanuit overheden voor verenigingen en het aantal accommodaties dient te worden verminderd¹. In de bestuurskunde wordt dit ook wel de overgang van 'government' (met de overheid als centrale en bepalende actor) naar 'governance'² (minder hiërarchisch, samenspel van meerdere partijen en zelfsturing) genoemd. Deze ontwikkelingen hebben een aantal consequenties voor de onderlinge

¹ Paul Frissen Organisatie van de terugtocht (zie <http://www.socialevraagstukken.nl/de-terugtocht-is-de-moeilijkste-van-alle-operaties/>)

² Participatievorm de nadruk op zelfbestuur, zelfredzaamheid en zelforganisatie (participatieve democratie)

verhoudingen. Dit helaas zonder blauwdruk voor de toekomst.

Uiteindelijk zal het altijd een politieke keuze zijn om de rol van de gemeente te bepalen. Dit geldt zowel voor de proceskant (de mate van faciliteren, ondersteunen etc.) als voor de middelen (de mate van onderhoud, subsidies etc.). Die politieke keuze zal uiteindelijk samenvallen met de vraag hoeveel invloed een gemeente moet of wil houden op accommodaties en verenigingen. D66 is ervan overtuigd dat verenigingen veel op eigen kracht kunnen en dat onafhankelijkheid van een gemeente juist zorgt voor meer samenhang binnen verenigingen en kwalitatief betere verenigingen doordat zij alles in eigen beheer hebben. Het verminderen van de bureaucratische relatie die gemeente en vereniging nu vaak hebben, zal voor beiden positief zijn.

Begin	Verzorgingsstaat	Participatiesamenleving
Particulier initiatief	Ondersteund initiatief Combinatie subsidie en eigen middelen	Afname ondersteuning Meer op eigen middelen / kracht
Eigen groep en solidariteit	Gelijkheid /collectiviteit	Eigen groep
Eigen zeggenschap	Invloed overheid	Meer zeggenschap

Het ‘dilemma’ of de ‘kansen’?

Een overheid kan twee keuzes maken in het geval van krimp: het huidige beleid voortzetten (blijven investeren in gemeenschappelijke voorzieningen waar steeds minder vraag naar is en dus meer kosten) óf beleid maken voor de toekomstige situatie. Wij kiezen voor het tweede. Bij een beleid voor de toekomst is het van belang te accepteren dat er steeds minder vraag is naar het aanbod dat er nu is. Concreet betekent dit dat het **aantal voorzieningen** in Leudal **omlaag** zal moeten terwijl die voorzieningen ook aangepast moeten worden aan de vraag van de steeds verder vergrijzende bevolking. Hierbij moet er voor gewaakt worden dat de voorzieningen **bereikbaar** blijven voor jongeren en ouderen van alle kernen én dat de **kwaliteit** van die voorzieningen van voldoende niveau is. Dit zijn de uitdagingen die ervoor zorgen dat de huidige situatie zeer complex is. Om deze uitdagingen aan te kunnen staat Leudal volgens ons voor de keuze: centralisatie versus clustering.

Centralisatie versus clustering

Centralisatie is het concentreren van voorzieningen daar waar de meeste vraag is. Dit brengt de grootste schaalvoordelen met zich mee met betrekking tot kosten en inkomsten. In feite komt het er dan op neer dat de meeste voorzieningen worden behouden in de grootste kernen, bijvoorbeeld Heythuysen, Haelen, Ittervoort, Roggel, Neer en Horn. Het directe gevolg hiervan is dat de voorzieningen in de kernen waar minder vraag is worden afgebouwd. Hierbij zijn voornamelijk de kleine kernen in het nadeel. Goede vervoersregelingen zijn dan een voorwaarde om de voorzieningen bereikbaar te houden.

Clustering is het inzetten richting “clustering naar functie” zodat in bepaalde kernen een gespecialiseerd voorzieningenaanbod in stand wordt gehouden en dat het op dat terrein

een (sub)regionale functie zal vervullen. De sterke punten van voorzieningen worden in dit scenario versterkt waardoor ook inwoners van andere kernen er van kunnen profiteren. In dit model is er een betere spreiding van voorzieningen over de kernen. Dit is gunstiger voor de kleine kernen dan centralisatie van voorzieningen. Voor de grotere kernen zal clustering naar functie nadeliger zijn ten opzichte van centralisatie.

Wij kiezen voor **clustering naar functie** omdat er een **zorgplicht** is voor de kleinere kernen. De gemeente, maar ook de grotere kernen hebben de verantwoordelijkheid dat er in de kleine kernen nog een aanbod van voorzieningen blijft bestaan. Verder is dit in lijn met de wens van de raad van Leudal dat er in iedere kern minstens één ontmoetingsplek blijft bestaan. Heibloem heeft hierbij vanwege zijn afgelegen ligging extra aandacht nodig omdat dit dorp op 5 km van het dichtstbijzijnde andere dorp ligt. Bij de clustering is het van belang dat er geen 'koehandel' plaatsvindt tussen voorzieningen van kernen. De functie moet leidend zijn, niet de wens dat er 'iets' moet zijn.

Bij clustering naar functie helpt het om Leudal op te delen in **(dekkings)gebieden**. Voorzieningen moeten een bepaald dekkingsgebied hebben dat meerdere kernen bevat. Let wel: de grenzen tussen de dekkingsgebieden moeten open blijven! Dit geldt ook voor de gemeentegrenzen en wellicht zelfs de landsgrenzen. Er is hierbij een belangrijke taak voor de gemeente weggelegd omdat zij beleid zal moeten maken dat **kernoverstijgende voorzieningen** ondersteund. Dit kan op een aantal manieren waar we later op terug zullen komen.

Wij begrijpen dat de relatie tussen gemeente en bestaande accommodaties en verenigingen niet direct veranderd kan worden. Maar, indien er nieuwe accommodaties gerealiseerd worden, is dit een enorme kans om nieuw beleid direct toe te passen. Er zal een investering van de gemeente noodzakelijk zijn. D66 vindt een dergelijke investering alleen te rechtvaardigen indien de voorzieningen kernoverstijgend zijn, voldoen aan een vraag, en kwalitatief van een goed niveau zijn. Nieuwe accommodaties moeten verenigingen versterken en **multifunctioneel** zijn. Een andere absolute voorwaarde is dat de exploitanten

(vereniging, stichting etc.) het complete beheer overnemen, inclusief groot onderhoud. Een accommodatie dient namelijk in perfecte staat opgeleverd (inclusief alle benodigde inrichting en zo duurzaam en energiezuinig mogelijk) te worden, waarna de exploitanten zelf kunnen begroten voor groot onderhoud. De subsidierelatie met de gemeente wordt losgekoppeld waardoor er meer ruimte is voor commerciële activiteiten. Zeker bij verenigingen die de beschikking hebben over een eigen kantine moet het prima mogelijk zijn om alles in **eigen beheer** uit te voeren.

Het pijnpunt

Er zullen veranderingen komen die niet voor iedereen positief zijn. Hierdoor zal er weerstand ontstaan die noodzakelijke veranderingen uitstelt totdat het punt bereikt is, dat er vanwege een tekort aan geld of mensen geen andere oplossing meer is. Het is belangrijk om een noodzakelijke verandering niet uit te stellen: op de lange termijn is dit voordelig voor de gemeente als geheel. Hét pijnpunt hierbij is, dat er op korte termijn veel verzet zal zijn, omdat een verandering nog niet geaccepteerd wordt. Dit kan op basis van cijfers en emoties zijn. Tegen een sluiting van een voorziening, fusies en zelfs sommige samenwerkingsverbanden kan weerstand ontstaan. Al deze ontwikkelingen zijn veranderingen ten opzichte van de huidige situatie die mogelijk niet geaccepteerd worden. Het feit dat er 16 kernen in Leudal zijn, maakt de acceptatie van veranderingen extra moeilijk omdat er vaak niet over de grenzen van een dorp, en zeker niet over de grenzen van de gemeente wordt gekeken. De erfenissen van de herindeling tussen de vier voormalige gemeenten Haelen, Heythuysen, Hunsel en Roggel en Neer in 2007 drukken nog zwaar op de huidige politieke situatie. Ook het feit dat er geen duidelijk grootste kern is maakt het minder vanzelfsprekend om te centraliseren¹. De gemeente heeft een uitermate belangrijke rol om het ‘kerktoren denken’ te doorbreken, hierover zullen we in het volgende hoofdstuk uitweiden.

De handvatten van de lokale overheid

Acceptatie van de huidige situatie is een van de voorwaarden voor acceptatie van de verandering. Allereerst moet een overheid zorgen voor **bewustwording** bij burgers over de huidige ontwikkelingen en de uitdagingen die er in de toekomst liggen. Daarna is het belangrijk, dat de overheid zelf aangeeft hoe men hiermee om wil gaan. Zij zal de stip op de horizon moeten zetten en de **kaders** aanreiken waarbinnen inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners kunnen kijken wat zij kunnen betekenen. **Verwachtingsmanagement** op basis van heldere criteria is hiervoor onmisbaar. Een duidelijke communicatie is bij al deze aspecten noodzakelijk om in overleg te blijven met alle partijen en om efficiënt samen te werken. De gemeente zal bij de transformaties die plaatsvinden zoveel mogelijk moeten **faciliteren**.

De gemeente Leudal heeft de eerste stap gezet met het project Ôs Dörp: een rondgang door de dorpen om de inwoners bewust te maken van de demografische ontwikkelingen en om ideeën te verzamelen. Het is positief dat deze stap is gezet, echter was 2010 of eerder beter geweest. Er is namelijk al kostbare tijd verloren en iedere kern zit in

¹Zo heeft Maasbracht bijvoorbeeld circa 30 procent van het inwoneraantal in Maasgouw terwijl Heythuysen maar circa 18 procent heeft van het inwoneraantal van Leudal.

een andere fase van ontwikkeling. Het is een gemiste kans dat Ôs Dörp de focus vooral op het eigen dorp had, in plaats van Leudal als geheel. Nu is er een klapper met 16 wensenlijsten verzameld, met maar weinig keuzes op een grotere schaal.

Stap twee, duidelijk maken hoe de gemeente met de uitdagingen om wil gaan, moet nu snel volgen en had geïntegreerd met stap één gedaan kunnen worden. Stap drie, het faciliteren van burgerinitiatieven wordt her en der toegepast maar zonder een onderliggend beleid van de gemeente omdat men nog geen keuzes durft te maken. Belangrijk is dus dat de gemeente allereerst de kaders vormt.

In onze ogen moet het accommodatie- en subsidiebeleid hetzelfde doel dienen. Er moet één accommodatiebeleid komen op basis van clustering naar functie. Door de subsidies van verenigingen te sturen naar het doel van de gemeente, moet dit het accommodatiebeleid versterken.

Het college van Leudal heeft een belangrijke rol in gedachten voor het Leefbaarheidsfonds (wellicht in een nieuwe vorm: Fonds Maatschappelijke Activiteiten). Het Leefbaarheidsfonds gaat waarschijnlijk ingezet worden om verenigingen te belonen voor activiteiten, als aanvulling op de subsidie die ze van de gemeente krijgen. Wij denken dat dit verkeerd is. Een vereniging bestaat juist op basis van activiteiten, zonder activiteiten geen vereniging. Het is heel lastig om op basis van criteria activiteiten te gaan belonen. Wanneer is iets een activiteit? Wordt er verschil gemaakt tussen dorps overstijgende activiteiten, en hoe zijn die gedefinieerd? Welk bewijs moet er worden geleverd? Wat als het geld van het Leefbaarheidsfonds van 1 jaar op is? Geldt dan: wie het eerst komt, die het eerst maalt?, of wordt het geld over de dorpen verdeeld? Nee, deze bureaucratische rompslomp zal veel tijd

gaan kosten en voor een slecht gevoel bij alle betrokkenen zorgen. Als er al een subsidie op basis van activiteiten komt, zal dit op basis van 'kernactiviteiten' moeten zijn. Bijvoorbeeld: een voetbalclub moet geen subsidie krijgen voor het organiseren van een boekenbeurs, maar kan die wel krijgen voor het organiseren van een voetbaltoernooi. Op die manier gebruik je de sterke punten van een vereniging.

Een betere optie zou zijn om verenigingen te **belonen op basis van 'gedrag/processen'**. De pot van het Leefbaarheidsfonds zou verdeeld kunnen worden over de dekkingsgebieden van Leudal. Verenigingen (ongeacht type vereniging) die fuseren of samenwerken krijgen subsidie. Binnen dit kader kan gedacht worden aan verenigingen die 'kernoverstijgend' werken of aan samenwerkingen tussen verenigingen en maatschappelijke instellingen (bijv. zorg of onderwijs). Zogenaemde 'omniverenigingen' zijn volgens ons een prima voorbeeld van verbeteringen in deze sector. De 'bestaanssubsidie' moet langzaam afgebouwd worden zodat er ook een positieve prikkel is voor verenigingen om te veranderen. Dit geldt ook voor de huisvestingssubsidies.

Het liefst zouden wij zien dat **jeugd tot 20 jaar** tegen een minimaal bedrag lid kan zijn van een vereniging. Een gemeente die de contributie voor jeugdleden betaalt, zorgt ervoor dat verenigingen met veel jeugdleden beloond worden en dat jeugd sneller bij een vereniging gaat. Verenigingen met veel jeugd hebben vaak een solide basis voor de toekomst en op die manier wordt ook kwaliteit beloond. Dit is in het voordeel van zowel jeugd als senioren van de vereniging. Een eigen bijdrage van 10 euro per jeugdlid is wellicht noodzakelijk om fraude met 'spookleden' te voorkomen. Dit lage bedrag zal er voor kunnen zorgen dat jeugd lid kan worden van meerdere verenigingen. Bij bewijs van fraude moet de subsidie voor alle jeugdleden van de betreffende vereniging worden teruggevorderd.

Het subsidiëren op basis van gedrag of processen en het inzetten op jeugd zal leiden tot toekomstbestendige en kwalitatief goede verenigingen. Op naar **VIP-verenigingen!**: **Veelzijdig**, **Idealistisch** en **Pragmatisch**.

Op dezelfde manier zal er moeten worden gekeken naar accommodaties zoals gemeenschapshuizen, sportvelden en clubhuizen. Er moet worden gekeken naar het dekkingsgebied van een accommodatie en op basis daarvan moeten er keuzes gemaakt worden. Welke accommodaties zijn kern overstijgende voorzieningen? Wat zijn de sterke en zwakke punten van een accommodatie (bijv. akoestiek, zaal, grootte, faciliteiten, programma, ligging, onderhoud gebouw, exploitatie en dekkingsgraad)? Ook van belang is de ambitie van een accommodatie: die moet realistisch zijn om situaties zoals bij De Bombardon te voorkomen. Op basis hiervan zal een keuze moeten worden gemaakt voor welke accommodaties steun vanuit de gemeente zal worden gegeven. Voor de overige accommodaties zal de steun moeten worden afgebouwd. Voorwaarde is, dat dit duidelijk en van tevoren naar de betrokkenen wordt gecommuniceerd. Nog beter zou het zijn om de betrokkenen bij deze plannen te betrekken voordat een definitief besluit wordt genomen. Er zal een overgangsfase nodig zijn van enkele jaren. Een belangrijke randvoorwaarde is dat er in ieder dorp minimaal één ontmoetingslocatie blijft. Dit kan echter ook een particuliere locatie zijn zoals een café met een zaaltje of een school met ruimte voor extra activiteiten. D

Daarnaast moet er ruimte blijven voor **privatiseringsinitiatieven**. Het staat een vereniging vrij om zonder de steun van de gemeente zijn eigen weg te bepalen. Er is een aantal verenigingen in Leudal dat wellicht op eigen benen kan staan, onafhankelijk van de gemeente. De gemeente zal, indien gewenst, de start van de 'weg naar onafhankelijkheid' moeten faciliteren. Een vereniging heeft vaak specialistische kennis nodig in dit proces die een gemeente kan leveren. Wat ons betreft mag een gemeente voor deze expertise extra

geld en mankracht vrij maken. Niet alle projecten zullen lukken maar het is een investering die zich op de lange termijn zal terugverdienen. Juist in dit proces is samenwerking op basis van gelijkwaardigheid tussen vereniging en gemeente van belang, anders bestaat de mogelijkheid dat een goed initiatief mislukt door een slechte procesbegeleiding. Een ander belangrijk aspect van de transformatie is de gewenste eindsituatie. Er zullen gemeentelijke accommodaties leeg komen te staan. Ook hierbij zullen er kosten blijven voor de gemeente. Daarbij zal de gemeenschap er niet beter van worden als een gebouw of terrein verloedert. Er moet dus een maximum termijn van bijvoorbeeld 10 jaar worden gesteld voor hoe lang een accommodatie leeg mag blijven staan. Binnen de termijn van 10 jaar is er een aantal mogelijkheden. Ten eerste kunnen de gebouwen worden verkocht aan derden. Ten tweede kan het gebouw een nieuwe bestemming krijgen: bijvoorbeeld omvormen tot goedkope (huur)woningen of een kunstatelier. Ten derde kan het gebouw gesloopt worden en het terrein ingericht worden als openbare ruimte met toegevoegde waarde. Te denken valt hierbij aan een grasveld, speeltuin, parkje of plek voor hangjongeren en hangouderen.

Onmisbaar voor de transformatie naar de participatiemaatschappij zijn de vrijwilligers. Hierin schuilt ook een groot risico omdat er de komende jaren juist meer vrijwilligers en mantelzorgers nodig zijn terwijl de huidige vrijwilligers vaak al aan hun maximum zitten. Nog meer werk voor de huidige groep zal leiden tot overbelasting en uiteindelijk uitval, wat het tekort nog groter maakt. De uitdaging voor de gemeente ligt er om de **“2^e-lijn” te activeren**: de groep mensen die zich nog niet beschikbaar heeft gesteld voor vrijwilligerswerk. De huidige inrichting van de maatschappij (bijv. individualisering) zal dat echter niet gemakkelijk maken. Daarnaast is het belangrijk dat de gemeente de bestaande groep vrijwilligers en mantelzorgers ondersteuning en waardering geeft. Kleine gebaren van waardering (gesprek, bloemen of theatervoorstelling) kunnen veel betekenen. Voor de ondersteuning en verlichting van vrijwilligers/mantelzorgers zal geld nodig zijn. De gemeente moet actief op zoek gaan naar mogelijkheden om uitkeringsgerechtigden de kans te geven om vrijwilligerswerk te doen. Ook kan er een samenwerkingsverband met middelbare scholen worden aangegaan om de **‘maatschappelijke stage’** te promoten en structureler te maken.

Om tot een integraal en gebiedsgericht beleid te komen, zijn coördinatoren (gebiedsregisseurs) heel belangrijk. Zij zijn de spin in het web: zij moeten ontwikkelingen van de verschillende kernen samenbrengen door een luisterend oor te zijn voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners, én informatie te verspreiden vanuit het ambtenarenapparaat. De gebiedsregisseurs moeten een stevige brug vormen tussen gemeente en maatschappij zodat burgerinitiatieven van de grond komen en de noodzakelijke transformatie van voorzieningen adequaat wordt uitgevoerd. Op dit moment zijn er slechts twee gebiedsregisseurs werkzaam in Leudal. Naar onze mening is dat veel te weinig voor alle taken die er voor hen liggen. **Vier gebiedsregisseurs voor de vier deelgebieden van Leudal** zou wenselijk zijn.

Het belangrijkste aspect om een transformatie op de schaal van Leudal te laten slagen, is **durf en leiderschap**! Een bestuur (college, wethouders) dat keuzes durft te maken en deze ook kan verantwoorden naar de inwoners van Leudal is onmisbaar om voor een consequent beleid te zorgen. De durf om impopulaire beslissingen te nemen en met innovatieve oplossingen te komen, zal zorgen voor een consequent beleid waarin geen plaats is voor cliëntelisme.

In de transformatie hebben ook de top van het management en de gebiedsregisseurs een belangrijke rol te vervullen. Leiding geven aan, maar ook inlevingsvermogen van het gemeentebestuur richting ambtenaren is belangrijk om ervoor te zorgen dat zij achter het uit te voeren beleid staan, want acceptatie van het beleid is nodig om het vol overtuiging uit te voeren.

Conclusie

De uitdagingen zijn groot voor de komende jaren. De demografische ontwikkelingen zijn niet tegen te houden. Doordat Leudal uit 16 kernen bestaat en er na de gemeentelijke herindeling geen consequent beleid is ontwikkeld in de afgelopen jaren is de transformatie naar de participatiemaatschappij een grote stap. Vooral het feit dat er veel accommodaties zijn en verenigingen kampen met steeds minder leden en inkomsten, zorgt ervoor dat er veel zal moeten veranderen. Inzet moet zijn om voor kwalitatief betere verenigingen en accommodaties te zorgen, ook om de vergrote reisafstanden voor inwoners te compenseren. Wij zien kansen om juist voor verbeteringen te zorgen. Een consequent en doortastend beleid is hiervoor onmisbaar. Accommodatie- en subsidiebeleid moeten samen ervoor zorgen dat er een clustering naar functie van voorzieningen gevormd wordt in Leudal. Een duidelijk kader zal inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners de kans geven om te ontwikkelen naar een toekomstbestendig Leudal. De gemeente moet als gelijkwaardige partner zorgen voor het faciliteren van processen die haar beleid ondersteunen. Durf om impopulaire beslissingen te nemen is daarbij onmisbaar om voor een consequent beleid te zorgen. Als de gemeente zorgt voor bovenstaande aspecten zullen er voldoende burgerinitiatieven opbloeien. Samen is het mogelijk om kwalitatief goede voorzieningen te realiseren die voor iedereen bereikbaar zijn. Leudal nu vooruit!

D66 Leudal kiest voor omgaan met krimp op de volgende manieren:

- 1. Inzetten op eigen kracht verenigingen en maatschappij (*back to the roots*)**
Waarom?
 - Veel verenigingen (en publieke voorzieningen in het algemeen) zijn ooit opgericht als particulier initiatief. Uit eigen kracht ontstaan naar aanleiding van een behoefte aan sport, zorg, onderwijs etc. Wij zijn er van overtuigd dat veel verenigingen sterk genoeg zijn om zaken zelf te regelen.
 - Als overheid moet je ervoor zorgen dat iedereen het beste uit zichzelf haalt
 - Meer eigen zeggenschap zal zorgen voor meer samenhang en een betere kwaliteit van verenigingen

- 2. Voorzieningen clusteren naar functie**
Hoe?
 - Inzetten op sterke punten van voorzieningen (specialisatie)
 - Leudal indelen in 'dekkingsgebieden' waarbinnen voorzieningen geclusterd worden
 - Kwaliteit moet leidend zijn, geen koehandel tussen kernen

- 3. Kernoverstijgende verenigingen en voorzieningen**
Hoe?
 - Uitbreiden van aantal gebiedsregisseurs die ontwikkelingen in hun zone faciliteren, samenbrengen en dirigeren
 - Leefbaarheidsfonds verdelen over de 'dekkingsgebieden' om te zorgen voor een rechtvaardige verdeling van middelen
 - Ondersteuning van vrijwilligers door kennis en ervaringen uit te wisselen, inzet sociale dienst scholieren middelbare scholen en uitkeringsgerechtigden

- 4. Zorgplicht voor gemeente**
Hoe?
 - Minimaal één (gemeenschappelijke of particuliere) ontmoetingsplek per kern
 - Bereikbaarheid van voorzieningen voor ouderen en jongeren
 - Volledig betaalde jeugdsubsidie tot 20 jaar, met een eigen bijdrage van 10 euro. Hierdoor wordt jeugd gestimuleerd om te sporten en krijgen verenigingen een bredere basis.

- 5. Geen subsidie op basis van activiteiten maar op basis van 'gedrag'**
Hoe?
 - Dit 'gedrag' van verenigingen moet het subsidie- en accommodatiebeleid van de gemeente ondersteunen
 - Hieronder verstaan wij verenigingen en accommodaties die meerdere kernen bedienen, inzetten op innovatieve concepten, samenwerking of fusies
 - Subsidiëren van 'VIP-verenigingen' die voldoen aan bovenstaande criteria

Aanbevelingen voor het proces

1. Visie op de uitdaging > Top down

De gemeenteraad en het college dienen hun bestuurlijke en maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen om een visie uit te dragen die laat zien op welke manier de voorzieningen en maatschappelijke functies toekomstbestendig geborgd kunnen blijven. Daarnaast dienen er voldoende middelen en personeel beschikbaar te zijn.

2. Kaders stellen (Veelzijdig, Idealistisch, Pragmatisch)

Indicatoren moeten dienen als basis voor gesprek: dekkingsgraden, bezettingsgraden, kern overstijgende functie, exploitatie, kapitaallasten etc.

3. Toekomst vereniging > Bottom up

Verandering naar zelfvoorzienende verenigingen. Kies vervolgens voor een bottom-up benadering. De eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van de vereniging is het uitgangspunt.

4. Proces van samenwerking¹

Duidelijkheid en openheid

- Benoem de verantwoordelijkheden van de gemeente én de verenigingen. Erken en accepteer de uitdagingen van de krimp situatie.
- Wat is het proces dat er gaat komen en welke afwegingen² worden gemaakt. Transparantie en openheid is de basis voor effectieve samenwerking.

Constructieve samenwerking

- Benoem en verken de onderlinge afhankelijkheid van de gemeente en verenigingen.
- Streef naar een constructieve relatie en zoek naar de gemeenschappelijke kern.
- Benoem de wederzijdse verwachtingen.
- Bewaak terugkoppeling en gemaakte afspraken om het vertrouwen te houden.

Stimuleer een breed blikveld en faciliteer

- Focus op voorzieningen en functies opent de blik naar kernoverstijgende samenwerking. Te denken valt aan 'procesgeld', 'budgetten' of subsidies voor samenwerking of fusies.
- Beperk uitgebreide procedures en regels. Deze belemmeren innovatie. Geef ruimte aan experimenten.

5. Stimuleer kennisoverdracht en ervaringsoverdracht

Inspireren, verbinden en faciliteren

Het is aan te bevelen dat er geïnvesteerd wordt in het uitwisselen van kennis en ervaringen tussen burgers, verenigingen en gemeente. Dit kan door informele bijeenkomsten te organiseren of door een specifiek centrum/platform op te zetten. Zowel de gemeente als de verenigingen beschikken namelijk over waardevolle kennis en ervaring. Het delen van 'best-practices' kan stimulerend en inspirerend werken. De gemeente kan deze door een open centrum of platform effectief delen.

¹ Balanceren tussen 'op de handen zitten' met de gedachte dat eigen (pro-) activiteit van zelf ontstaat. Enerzijds bestaat hier het risico dat de verenigingen zich aan hun lot overgelaten voelen en anderzijds te actief registreren waardoor de eigen zeggenschap en 'probleemeigenaarschap' wordt uitgehold.

² De uitdagingen vereisen waarschijnlijk maatwerk en soms ongelijkheid tussen verenigingen. Openheid en transparantie kan dan, zeker bij bezuinigingen, tot conflicten leiden.